

AZ EZÜST CSILLOGÁSA

ÉRDI PÉTER: RANGSOROLÁS – EGY ÖSSZNÉPI TÁRSASJÁTÉK ÍRATLAN SZABÁLYAI

Szerző: **GERLÓCZY FERENC**

Egy sportverseny harmadik helyezettje rendszerint jobban örül az elért eredményének, mint a második. Az ezüstérmes igazából nem is örül: győzni akart, ő akart lenni az első, de úgy érzi, kudarcot vallott. A bronzérmes viszont boldogan nyugtázza, hogy felkerült a dobogóra, ki tudja, hány versenyzőt megelőzve – fejtegeti a Rangsorolás – Egy össznépi társasjáték íratlan szabályai című könyv, amely tavaly Oxfordban jelent meg angolul – de már magyar fordításban is olvasható. Szerzője a magyar Érdi Péter, aki a michigani Western Universityn a komplex rendszerek tudományának professzora.

Az emberi társadalom meglehetősen komplex rendszer, s benne eléggé komplex a rangsorolás is, amely listák készítésével kezdődik. A listák – a Tízparancsolattól a bevásárlólistákon át a napi teendők felsorolásán keresztül a bakancslistákig – a legtöbb esetben maguk is rangsorolnak. A teendők között előre sorolódhatnak a fontosabbak vagy a sürgősebbek, a lista elemeinek egymástól eltérő „rangjuk” van. Ahogy a Forbes listáin a gazdagoknak, a nagyobb Élő-pontszámmal rendelkező sakkozókknak is.

A társadalom nevű komplex rendszerben különböző rangja van az embereknek, az emberek cselekedeteinek, műveinek, tudásának. Így van ez az állatvilágban is, a falkán belüli dominancia-harcokban éppúgy, mint a fajoknak a létért való küzdelmében, ahol a leglassabb antilop esik áldozatul a leggyorsabb gepárdnak, de így van a hierarchikus emberi társadalmakban is, ahol egy főhadnagynak nagyobb rangja van, mint egy hadnagynak, ahol egy nemes rangosabb egy közembernél, egy úr egy szolgánál. Egy demokratikus társadalomban azonban, amely komplexebb rendszer, a dolog már bonyolultabb. A demokratikus rangsorolás

a régi Athéntól a képviseleti demokráciáig a szabad és tisztességes választások elvén alapszik. A gyakorlatban azonban

„önjelölt emberek kis létszámú csoportja indul a választásokon, pedig az eszményi statisztika szerint a jelölteket igazából véletlenszerűen kellene kiválasztani ahhoz, hogy a tényleges képviselet megvalósuljon”. A választókörezetek határainak átrajzolása a választások (tehát a jelöltek formális rangsorolási módszere) manipulálásának egyik törvényes eszköze.

A történelem során számos alkalommal manipulálták a választásokat, az embereket szavazatvásárlással és megfélemlítéssel is befolyásolták – írja a szerző –, aki szerint a választások manipulálásának új fejezete kezdődött el a Cambridge Analytica botrányának kirobbanásakor. Ez volt az az esemény, amelynek hatására Érdi személyes érdeklődése a rangsorolás felé fordult.

A Cambridge Analytica brit tanácsadó cég 2016 nyarán azzal támogatta Donald Trump kampányát, hogy illetéktelenül megszerelte 87 millió Facebook-felhasználó személyes adatait, melyeket aztán azonosításra használtak, hogy kiszűrjék a meggyőzhető szavazókat, és rábírák őket a Trump-kampány támogatására. Ezzel már a manipulációk új fejezete kezdődött el, ahol az emberek mellett már algoritmusok is beszálltak a rangsorolásba. Persze a mesterséges intelligencia – tisztességesen használva – alapvetően jó szolgálatot tesz az embereknek. Például akkor, amikor legjobb barátunk, a Google nemcsak listázza az általunk keresett szavak előfordulásait, hanem releváns linkeket és személyes kapcsolati hálókat felhasználva személyes érdeklődésünkre szabott rangsorba helyezi őket. Legalábbis, ha nem történik visszaélés az adatokkal.

(Fordította: Boross Ottilia. Typotex Kiadó, Budapest, 2021, 264 oldal)